

“Beograd i Priština, posle objavljivanja mišljenja Međunarodnog suda pravde?” – 23.06.2010.

MODERATOR: Dobar dan i dobrodošli u Medija centar u Čaglavici, na debatu koja za temu ima “Beograd i Priština, posle objavljivanja mišljenja Međunarodnog suda pravde?”

Panelisti na današnjoj debati, kojima još jednom želim dobrodošlicu, su: gospodin Ivan Vejvoda, direktor Balkanskog fonda za demokratiju, gospodin Ilir Deda, direktor Kosovskog instituta za istraživanje i razvoj politike (KIPRED), gospodin Oliver Ivanović, državni sekretar Ministarstva za Kosovo i Metohiju u Vladi Srbije.

Jedan od planiranih panelista bio je i Majkl Đifoni, italijanski ambasador na Kosovu, koji je otkazao učešće.

Na debatu smo pozvali i ministra inostranih poslova Kosova Skendera Hisenija i zamenike premijera Kosova Hajredina Kućija i Ram Manaja. Međutim, niko od njih nije mogao da dođe u Medija centar zbog, kako su nam rekli, unapred dogovorenih obaveza.

Sa nama su danas i prestavnici domaćih, i stranih medija, i nevladinih organizacija. Inače, ova debata se organizuje uz podršku Balkanskog fonda za demokratiju.

Kao što znamo, za oko mesec dana Međunarodni sud pravde treba da saopšti mišljenje o legalnosti proglašenja nezavisnosti Kosova. Kakav scenario možemo očekivati nakon toga? Prvo dajem reč našem gostu iz Beograda, gospodinu Ivanu Vejvodi.

IVAN VEJVODA: Zahvaljujem na pozivu, zaista mi je drago da sam danas u Medija centru. Pretpostavljam da su me stavili u sredinu zbog toga što sam stariji od svojih sagovornika i da nema nikakve politike u ovom rasporedu ovde između nas. Mislim da je ova tema izuzetno važna, vidi se interes sveukupne javnosti, ne samo naše ovde u regionu, već i u svetu.

Diplomatska aktivnost se, rekao bih, ubrzava i mislim da je to tako iz nekoliko razloga. Kao prvo, region, mislim na zapadni Balkan, uže rečeno, zaista ide ka jačoj stabilizaciji i jačanju stubova mira ovde u regionu. To smo videli i kroz Sarajevski samit, koji je održan 2.juna, gde su se i po prvi put našli, pod istim krovom, zvaničnici Beograda i Prištine. Rekao bih da taj skup, pored simboličkog značaja, ima jedan važan politički značaj koji je odlika tog smirivanja. Tri dana pre toga, u organizaciji civilnog društva regiona Igmanske inicijative, sastala su se četiri predsednika: Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Hoću da kažem da postoji svest u svim glavnim gradovima da, ukoliko želimo zaista u Evropu, a to znači ponašati se zaista “evropski” ili kako su to

rekli predsednici Josipović i Tadić, u duhu evropskog partnerstva, onda to znači suočavati se sa nerešenim pitanjima.

Sasvim je jasno da Evropska unija ne želi da unese jos jedan nerešen problem tipa Kipra. Da podsetim, to je pitanje koje traje već 40 godina i pored toga što je Kipar punopravni Član Evropske unije. To članstvo sigurno neće biti omogućeno i drugima koji dolaze posle Kipra sa nerešenim problemima, naravno, i zbog problema sa kojima se danas EU suočava, problema sa globalnom finansijskom krizom, nezaposlenosti, rešavanja budžetskih deficita. To je okvir u kome se događa ono sto se događa i u našem regionu. Mišljenje Međunarodnog suda pravde koje je, da podsetimo, neobavezujuće mišljenje i koje se očekuje krajem jula, omogućuje dvema stranama, Bogradu i Prištini, da pristupe rešavanju onoga što još nije rešeno. Mnogi su modaliteti, mnogi su načini, mnoge su reči koje se pominju: dijalog, konverzacija, pregovori, ponovno otvaranje pitanja statusa, neotvaranje pitanja statusa (jer je ono već rešeno), rešavanje praktičkih pitanja, rešavanje pitanja srednjeg, pa i višeg nivoa. Ja bih rekao da nije dobro, pošto nismo, bar nas dvojica ovde, deo vlada, da se usredsređujemo na konkretne reči.

Mislim da moramo da govorimo o atmosferi koja vlada, a po meni, da bi to sveo na najmanju moguću meru, imamo dve pretpostavke za kretanje u rešavanju ovog pitanja. Prva je, da svi oni koji su izabrani u regionu i danas su na vlasti su opredeljeni za evropske inicijative, odnosno za integracije, a to znači vrednosti i partnerstva. S druge strane, jednako je važno da su opredeljeni da rešavaju sva otvorena pitanja na miran, diplomatski, institucionalan i legalan nacin. Mislim da je to osnova i način na koji možemo da odgovorimo na pitanje koje nam je danas postavljeno. Drugo, jeste da postoji, ja to bar detektujem kao neko ko čita novine i prati situaciju, a to je odlučnost i politička volja da se uđe u rešavanje tog pitanja. Kada, recimo, predsednik Tadić kaže da je 2010. godina moguća za rešavanje ovog pitanja, ili kada kaže da Srbija želi da bude deo rešenja, ili kada se u Prištini kaže, želimo da budemo dobri susedi, ili želimo da imamo dobre odnose. To su neke izjave koje nam govore da se želi mirno pristupanje ovom pitanju, bez obzira na sve načelne razloge koji govore o suprotnosti toga stava. Još uvek smo svi zajedno pod rezolucijom 1244 UN, još uvek je to formalan okvir, bez obzira što je 69 država priznalo nezavisnost Kosova, bez obzira što Srbija i dalje ne priznaje nezavisnost Kosova. Ali, kažem, u toj političkoj volji, u toj političkoj odlučnosti, pre svega zbog nas samih, ne želimo da se vratimo u Devedesete, želimo da nastavimo da smirujemo situaciju, jer ove dve godine, od kada je Kosovo jednostrano proglasilo nezavisnost, mi vidimo ipak jedno smirivanje situacije u tim odnosima. Opet ponavljam, bez obzira na sve duboke razlike koje postoje. Najzad i najvažnije ili jednako važno, reč je o ljudima, reč je o konkretnim pojedincima i zajednicama koje žive u celom regionu, pa i ovde na Kosovu, koje treba bolje i bezbednije da žive i da im se omogući, ono sto svi želimo, jedan dostojanstveniji, bezbedniji život, gde mogu da žive na osnovu onoga što rade i zarade. A znamo da zarade nema bez investicija. U situaciji u kojoj danas svet živi, gde su direktne investicije u naš region smanjene, teško je naći te mogućnosti koje će da privuku potencijalne investitore. Mi to možemo samo svi zajedno kao region, ukoliko se pokažemo kao neko ko živi u tom evropskom vrednosnom duhu. To znači rešavanje

onih nerešenih pitanja. Mislim da je to put napred, mislim da detektujem da akteri žele da idu u tom pravcu. Ali naravno, želim prosto da podvučem ono što je samo po sebi razumljivo. Nema ničeg jednostavnog u tome, nema ničeg što će se dogoditi preko noći, bez obzira na volju da se to reši brzo. To će zahtevati mudrosti, razboritosti i trezvenosti i kad kazem trezvenost, to znači prihvatiti da postoji realnost na terenu koju je vrlo teško promeniti.

Mišljenje Međunarodnog suda pravde neće promeniti situaciju na terenu, ono će dati nekakve nove momente, ali što se tiče konkretne situacije to mišljenje ne menja ništa. To znači da lideri zaista moraju da se prihvate teškog izazova, da idu jedni u susret drugima, da nađu te modalitete, o kojima ćemo verovatno u odgovorima na pitanja više govoriti, i kao lideri, znajući da ne smemo da se vratimo tamo gde smo svi zajedno bili Devedesetih, otvore put ka budućnosti. Hvala vam.

MODERATOR: Gospodine Deda, izvolite.

ILIR DEDA: Hvala na pozivu. Izuzetno mi je drago da sam učesnik na ovom panelu. Pozdravljam goste iz Beograda. Ja se izvinjavam što nemamo predstavnike Vlade Kosova koji bi mogli da iznesu svoje mišljenje i stav Vlade o onome što može uslediti nakon iznošenja savetodavnog mišljenja Međunarodnog suda pravde.

Jedno je sigurno. Tokom ove godine počće komunikacija između Beograda i Prištine, između dve vlade. Međutim, ima mnogo stvari koje su nejasne. U isto vreme, s obzirom da imamo želju za razgovore sa obe strane, biće veoma interesantno da vidimo u kakvoj atmosferi će se odigravati ti pregovori, imajući u vidu da će Srbija i Kosovo ući u jednu međunarodnu diplomatsku ofanzivu odmah nakon iznošenja mišljenja Međunarodnog suda pravde u Hagu, koje će sa jednom velikom retorikom podići tenzije u dva glavna grada. Na žalost, do sada, osim evropskih fraza, nismo videli onaj evropski duh pozitivnih poruka, kako iz Beograda, tako i iz Prištine.

Ima mnogo otvorenih pitanja koja treba da rešimo uz razgovor. Međutim početna tačka ima dve suprotne agende i tu treba da interveniše Međunarodna zajednica, da nađe dve zajedničke tačke dveju strana koje su u suštini apsolutno drugačije. Kao prvo, Priština će insistirati da tome da razgovori budu o tehničkim pitanjima i insistiraće da oni budu na nivou dve nezavisne države, pod uslovom da se ne razgovara o teritorijalnom integritetu Kosova. Sa druge strane, Beograd će ove razgovore nazivati razgovorima o statusu i pokušaće da otvori temu teritorijalnog integriteta. Jedan od predloga Srbije će biti razmena teritorija, a meni je veoma drago što ta razmena neće uspeti jer je Međunarodna zajednica protiv takvog scenarija za Kosovo i protiv pomeranja granica.

Mi treba da sednemo da razgovaramo o tome šta Međunarodna zajednica smatra tehničkim razgovorom. Javnost treba da zna da nema tehničkih razgovora između dveju zemalja koje imaju potpuno različita mišljenja, ali ako želimo da se ponašamo kao dve

zemlje koje žele da budu deo Evropske unije onda moramo da počnemo da rešavamo humanitarna pitanja, koja se tiču života ljudi, i jedne, i druge države.

Mi možemo da idemo napred, bez obzira na različitosti. Teme razgovora će biti one koje se ovih 11 godina tiču i Albanaca, i Srba. Reč je o raseljenim licima. Mi imamo porodice raseljenih Albanaca i Srba koje imaju velike probleme. Ne možemo u Evropu ako imamo na hiljade porodica raseljenih i sa jedne, i sa druge strane, koje ne znaju gde se nalaze njihovi najmiliji. To su teme koje će se otvoriti i dati smirenost u otvaranju razgovora.

Drugo, mnogo je više konstruktivna Srbija u severnom delu Kosova. Ako imamo bezbednosne snage tamo, koje ne pomažu srpski narod u tom delu Kosova, onda oni treba da idu odatle i treba da se bavimo mirovnom misijom u severnom delu. Treba da radimo na razmeni robe i ljudi. Znamo da Albanci na Kosovu, a uopšte ljudi, ne mogu da se kreću normalno u Srbiji, što dodatno otežava funkcionisanje na Kosovu. Mi ne možemo biti blokirani na način kako smo to do sada bili, a posebno u trgovini i treba da poboljšavamo život ljudi zajedno sa jednim ciljem da bi bili ravnopravni i da shvatimo da Kosovo i Srbija mogu pomoći jedno drugom na putu ka Evropi.

Cilj ne može biti samo jedan i ne treba dati da Priština stiže u Mitrovicu, a Beograd stiže u Evropu, odnosno Brisel. Kosovo i Srbija treba da imaju jasan cilj u okviru evropskih integracija. Mi smo čuli od gospodina Jeremića da ćemo razgovarati o privatizaciji na Kosovu i o drugim stvarima. Mislim, mislim da prvi koraci ovih razgovora ne mogu biti fokusirani na unutrašnje stvari Kosova, koje bi mogle da ugroze status, već pitanja čijim se rešavanjem može poboljšati život na Kosovu. Želeo bih da se razgovara o tehničkim stvarima i povratku prava ljudi na penziju na Kosovu, koje im je oduzeto posle 99. godine. Mislim da doprinosi građana Albanaca treba da se vrate u Prištinu...

I na kraju, ne dolazi lako vreme. Ovi razgovori će biti veoma teški i veoma dugi. Ali bolje je da budu teški i tako dugi, jer imaćemo situaciju u kojoj Kosovo blokira Srbiju u evroatlanskim integracijama i Srbija blokira Kosovo u integracijama u Evropu. Stvarno bi trebalo da se ponašamo na civilizovan način. Rukovodstva sa obe strane treba da smanje nacionalističku retoriku i da posvedoče da možemo da se ponašamo evropski i u interesu evropskog duha. Hvala vam.

MODERATOR: I na kraju, ali nikako i manje važan gospodin Ivanović. Izvolite.

OLIVER IVANOVIĆ: Svi smo svesni da će Međunarodni sud pravde doneti svoje mišljenje koje, kao što Ivan reče, nije obavezujuće i, siguran sam, neće proizvesti odmah pravno dejstvo, pogotovo na one zemlje koje drže do sebe, koje odluku o priznanju jednostrano proglašene nezavisnosti nisu donele pod pritiskom, zemlje koje su razmišljale i donele zaključak da je to dobro rešenje za njihove vitalne interese. Te države sigurno neće preispitivati svoju odluku. Svoje odluku preispituju u ovakvim situacijama male zemlje, koje su odluku o priznanju donele pod nekim velikim ili manjim pritiskom.

Ne mislim da će se išta dramatično dogoditi. Niko u prvi mah neće napraviti baš ništa, ali će to značajno pojasniti situaciju. Nije beznačajna stvar šta sudije Međunarodnog suda pravde misle o ovakvom političkom aktu koji je doveo do, da tako kažem, poremećaja u međunarodnom pravu, a i bitno destabilizovao čitav region. Suprotno mišljenju onih koji su priznali nezavisnost, ja mislim da je jednostrano proglašena nezavisnost i priznanje velikog broja zemalja unelo novu klicu razdora i novi problem u ionako dosta nestabilan region.

Bilo kako bilo, razgovori će se dogoditi. Ilir je potpuno u pravu kada kaže da će ih albanska strana zvati razgovorima o tehničkim pitanjima, a srpska strana računa da će ih ti razgovori dovesti do pitanja statusa. Status ovakav kakav jeste nije definitivn. Ovo što sada imamo je tranzicioni status koji će se rešiti tek onda kada obe strane sednu i dogovore se. Veoma je bitno usvojiti nekoliko principa. Ja se, recimo, zalažem da se niko ne dovodi silom za pregovarački sto, ni srpaka, ni albanska strana. Kako god, to mora da bude dobrovoljno, moraju osetiti potrebu, to mora biti plod političke zrelosti i spremnosti da se reše neka nerešena pitanja. Što bi mi dolazio za sto, ako je sve rešeno? Objektivno, postajemo zarobljenici jedne, rekao bih, strašne želje kosovskih Albanaca, da Kosovo postane nezavisno, ali i strašnog otpora kod Srba i uopšte Srbije da se to stvarno i dogodi. Sve druge stvari prolaze pored nas, prolazi nam i život. Ovako kad sagledate poslednjih 15, 20 godina, razmišljamo samo o jednoj temi: Šta će biti sa Kosovom? Za jedan relativno ograničen život, kakav je ljudski, to je dosta vremena. I to će se tako nastaviti, ako ne budemo seli i razgovarali.

Ja ću ukazati samo na jedan aspekt koji možda moje kolege nisu pominjale ili ga se Ivan samo dotakao. To je taj ekonomski aspekt. Mi danas imamo Kosovo, po podacima kosovske Vlade sa 300.000 registrovano nezaposlenih lica. Znamo koliko imamo inertnih ljudi. Mi se ne prijavljujemo na birou za nezaposlene sve dok ne dobijemo nagoveštaj da ćemo sigurno biti zaposleni. Za očekivati je da je oko 400.000 nezaposlenih na Kosovu. Zar mislite da u ovakvoj situaciji postoji privreda koja može da zaposli te ljude i koliko ljudi može da uposli gotovo nepostojeća kosovska privreda. Zašto ne postoji privreda? Vi dobro znate da sam ja radio u poljoprivredi i da sam sasvim slučajno ušao u politiku i tu ostao do daljeg. Za investitora je izuzetno značajno da ima potpunu političku stabilnost na području u koje investira. Imamo li mi stabilnost u regionu? Ne, i nećemo je imati, dok je ne budemo sproveli i dok ne dobijemo neko rešenje koje je, koliko toliko, prihvatljivo i za jedne i za druge. I ne samo političko rešenje statusa, već i rešenje ovih tehničkih pitanja. Ili obrnuto, ako hoćete, jer će razgovori krenuti sa jednim, a završiće sa drugim.

Drugi uslov, koji je takođe rob ove siutucije, jeste pitanje vladavine prava. Da li mi možemo ovde, na ovom prostoru, nazovite je pokrajina ili kako je neki zovu republika, da govorimo o vladavini prava? Ne! I to je posledica stalne političke nestabilnosti. Politička nestabilnost će trajati sve dok Srbija bude osporavala pravo Kosovu da bude nezavisno i dokle god kosovski Albanci budu mislili da su već nezavisni. To što mi u svojim dvorištima mislimo, to je jedna stvar, ali šire gledano, politički gledano, to nije rešeno pitanje. Ta politička nezavisnost nas odvraća od svih vitalnih stvari koje su bitne. Odvraća nas, odvraća vas, kako god, pa ne rešavamo one teme koje su bitne... U

sredini svega bi trebao da bude čovek, to je i Ivan rekao. Čovek, jer značajan broj ljudi živi ovde. Dva miliona ovde i još sedam, osam na preostalom delu Srbije, to je značajan broj.

Ne zaboravite da su implikacije loših odnosa i političke nestabilnosti i nesređenosti na ovim prostorima uvek šire. Ne zaboravite da loša rešenja mogu da impliciraju nestabilnosti i u najbližem regionu, u Makedoniji, Republici Srpskoj odnosno Bosni i Hercegovini. To su sve međusobno povezane stvari.

Kako krenuti? Ja smatram da mora da se nađe forma koja neće u startu da nametne ono kako vi to doživljavate nas, tj. kako mi to doživljavamo vas. Da li se mi međusobno doživljavamo kao, kako vi to kažete, predstavnicima dve nezavisne države ili to doživljavamo kao Republiku Srbiju i pokrajinu koja ima legitimno pravo da bira svoje rukovodstvo i da to rukovodstvo štiti interese na teritoriji na kojoj živi. Mislim da treba biti veoma inventivan i da treba imati puno energije i puno dobre volje kako bi se ovi ljudi doveli za sto. Ne treba postavljati rokove. Problem sa pregovorima o statusu ili na šta je već to ličilo, bio je limitiran termin i unapred doneto rešenje. Tako se ne dolazi do stabilnog rešenja. Mora svima biti jasno da rešenje mora da bude takvo i da bude zadovoljavajuće za obe strane ili da bude jednako nezadovoljavajuće za obe strane. Mi danas nemamo takvo rešenje i bavićemo se politikom u narednih 10, 15 ili 20 godina i to je ono što ne valja. Kada se bavimo politikom, ne bavimo se ekonomijom.

Želim da kažem da jedan od elemenata odluke za budućeg investitora može da bude i školstvo. Tema školstva je apsolutno zapostavljena i ovde, ali i šire na Balkanu. Kvalitet kadrova koje dobijamo iz škole ovde jeste proizvodnja diploma. Proizvodimo diplome iza kojih ne stoji znanje. U utakmicu za investitore, u utakmicu da privučemo mogućeg stranog investitora, ne možemo samo sa diplomom. To ste već videli. Mi imamo iskustvo od 11 godina sa strancima i vidimo koliko njima diploma veoma malo znači, diploma sama, kao papir. Znanje koje ljudi imaju je ono što može da bude atraktivno za investitore.

Na kraju, da još samo kažem, jeftina radna snaga nije dovoljan argument da se dođe ovde. Ona postoji i u okruženju gde je zantno veća politička stabilnost, bolja vladavina prava, bolja infrastruktura i znatno kvalifikovanija radna snaga. Razmislite, četiri elementa sam pobrojao koji su bitni za investitore da dođu. Nema investitora, nema novih radnih mesta, a imate ih na ulici i samo je pitanje kada će oni izaći. Hoće li ih predvoditi Aljbin Kurti ili će ih voditi neko drugi, to nije uopšte važno, neko će ih izvesti na ulice. Ta destrukcija koja postoji kod nas je velika opasnost u čitavom regionu.

Potencijal za sukob je ogroman. Mi zbog toga insistiramo na političkoj zrelosti, rekao bih na dobroj volji i to je ono što nam treba i jednostavno moramo biti otvoreni za sva moguća rešenja, jer su rešenja u interesu čitavog regiona. Evropa sebi ne može da dozvoli luksuz da kaže: Zapadni Balkan ćemo ostaviti na ledu i rešavaćemo onda kada mi budemo hteli. Da li ćemo ga rešavati po kiparskom ili nekom drugom modelu, to je stvar Evrope i neka se svaka zemlja, jer na to ima pravo, izražava za i protiv. Jednom napravljen presedan ne daje za pravo da se vrata zatvaraju u sličnom slučaju kao što je

ovaj naš. Insistiram na tome da je možda taj kiparski model najbolji za nas, iako sam kod svih sagovornika nailazio na negativan stav. Ja ne vidim drugo rešenje, ako se ne možemo dogovoriti, onda bolje da ne rešavamo ništa. Sačekajmo neko bolje vreme. Od lošeg rešenja je bolje odložiti problem, dok se ne postigne zrelost na obe strane. Toliko. Hvala.

MODERATOR: Drage kolege novinari i panelisti su vaši. Možete postavljati pitanja!

NOVINAR: Da li u Beogradu postoji politička spremnost da se zatvore oči kada je u pitanju kosovska nezavisnost i da obe države zajedno krenu putem evropskih integracija?

IVAN VEJVODA: Čini mi se da sam rekao nešto o tome u uvodnom delu. Sudeći po ovom što su moja dva sagovornika rekla, čini se da svi govorimo u istom pravcu naglašavajući različite stvari. Čini mi se da je motivacija i ono što sam definisao kao prepoznavanje nekakve odlučnosti i političke volje za rešavanje ovog pitanja zaista egzistencijalno pitanje koje je Oliver Ivanović sada najbolje opisao, da se vlade na domaćem terenu suočavaju sa zaista gorućim pitanjima. Socijalna nestabilnost koja je uzrokovana sve većom nezaposlenošću i teškim svakodnevnim životom, svugde u regionu, ovde na Kosovu, u Srbiji i činjenica da je kupovna moć sve manja, tera vlade da gledaju, kako bi se to kolokvijalno reklo, od čega se živi. Kako se ostaje na vlasti? Na vlasti se ostaje tako što učinite svoje potencijalne birače zadovoljnim vašim akcijama. To može biti, na simboličkom nivou, dostizanje nezavisnosti, ovde recimo i kao što je rekao jedan naš političar tamo u Srbiji pred izbore 2008. godine „patriotizam se ne stavlja u traktor!“ Odnosno, jasna je politička simbolika i ne potcenjujem ni malo politiku identiteta i znamo koliko je to dovelo i do rđavih i do dobrih stvari, ali na kraju kada se stvari smire, a mislim da se stvari smiruju u regionu i vidimo koliko je Hrvatska odmakla, biće uskoro članica Evropske unije. Živimo ipak kao ljudi koji su živeli u jednoj bivšoj zemlji i pozitivna događanja utiču pozitivno na region, kao što negativna događanja, recimo nepriznavanje ili problem imena između Makedonije i Grčke, ne utiče dobro ni na koga od nas, jer prosto jedan izvor nekakve groznice ne pomaže tim istim investitorima. Sve ovo, dakle napominjem neke elemente koji mi govore o tome, s obzirom da se smiruje situacija, a da je politička stabilnost ipak najvažnija i da ne može da se ostavi jedno pitanje otvoreno u nedogled. Može da bude veoma dugo, može da to bude zamrznuti sukob, kao što je to bilo u slučaju Kipra 40 godina, a da ne pominjem Transmistriju i Primrestrovlje i druge takve sukobe. Mi smo, ako hoćete da upotrebim argument jednog francuskog mislioca Montesjkjea „mi smo ipak i zapadnije i severnije od Kipra“. Mi smo u, kako bih nazvao, u jezgru geografske Evrope, mi smo deo onoga kad se kaže gde su granice Evrope, tako da se ne postavlja pitanje da li smo u Evropi ili nismo. Mi jesmo u Evropi i rekao bih da to ima kulturno, istorijsko i političko značenje. Hoću da kažem da smo ovde ipak svesni potrebe da se ponašamo evropski, odnosno civilizovano, na jedan način koji upotrebljava institucije i mehanizme legalnosti kako bi se došlo do rešenja. Ne znači da je rešenje jednostavno i da je na dohvata ruke i mislim

da smo svi toga svesni, zato što su pozicije suprotstavljene po pitanju da li je Kosovo nezavisno ili nije nezavisno, ko ima pravo da mu da onaj konačni pečat... I oko toga, u pozadini svega, čak i kada otvorimo tehnička pitanja, znaćemo, ali svesni da imamo evropsku volju i da znamo otprilike kako funkcioniše Evropa. Ako smem da podsetim, Evropa je isto imala taj problem, ubijanje između Nemaca i Francuza i drugih, pa su stavili prst na čelo i zapitali se da li zaista moramo da se ubijamo oko svakog problema koje imamo tokom nekoliko svetskih ratova i međusobnih sukoba. I onda su razni ljudi poput Roberta Šumana i Altijera Spinelija rekli – NE. Ne moramo da se ubijamo. Ima načina da sednemo i da vidimo kako najzad da to rivalstvo pretvorimo u nešto što je makar miran život jednih pored drugih. To je EU, a mi svi zajedno, koliko ja shvatam iz rezultata izbora u ovom regionu, mi to isto sada hoćemo. I imali smo jedan sukob koji nas je užasno koštao, nešto se dogodilo u Evropi krajem 20 veka, što nije smelo da se dogodi. Svi smo zajedno proživeli taj rat, da ne ulazimo sad u detalje i jer smo shvatili da moramo da radimo sve suprotno od Devedesetih. Na panelu u Briselu, kojem su prisustvovali predsednici Tadić i Josipović, Tadić je rekao: „mi sad sve suprotno radimo od onog što su radili Milošević i Tuđman, i ja to vidim i ovde, i u Prištini i svugde. Mislim da imamo otvoren put za prilaženje ovom problemu. Mi nismo političari. Ne znam da li će se krenuti od vode, od raseljenih lica, od nestalih lica, od pitanja kako će biti uređeni carinski uslovi. Već imamo nekakav dogovor o policijskoj saradnji na administrativnom prelazu, jer je to bilo potrebno Srbiji da dobije vezni režim. Ja se nadam da će svi oni koji žive na Kosovu takođe moći da putuju slobodno.

Za mene, kao Evropljanina, je nečuveno da imamo jedan deo Evrope gde ne postoji sloboda kretanja, a znamo da Evropa ima svoja pravila. Znači, sve te stvari, a posebno ovo oko vize, kao u Bosni recimo, sve Vlade su morale da daju rezultat kako bi se došlo do cilja. Za sve to, za Evropsku Uniju, za SAD, koji su vazan faktor u našem regionu, biće potrebna produžena ruka, a to je da nađemo te modalitete. Možda neki neće ni biti vidljivi za sve nas, ali oni treba da proizvedu postepeno rezultat kojim ćemo rešiti ono što nije rešeno, a što je i Oliver rekao, nije dano da se resi brzo.

NEDELJKO ZEJAK: Pitanje, i za gospodina Ivanovića, i za gospodina Vejvodu. Pomenuli ste pitanje Kipra. Da li po vašem mišljenju postoji mogućnost da se model Kipra primeni i na Kosovu i to u dva slučaja: jedan je Kosovo prema Srbiji, a drugi sever Kosova prema ostatku Kosova? U kojoj meri taj kriminogeni faktor na Kosovu utiče na proces dijaloga? Za gospodina Dedu, polazite od maksimalističkog stava, Kosovo je nezavisno i Albanci imaju stav, a tražite od Beograda da menja maksimalistički stav i prizna Kosovo koje je po vama nezavisno. U kojoj meri je moguće i u kom smislu je moguće voditi pregovore, ako postoje takva dva oprečna stava? I izvinite o kakvoj razmeni teritorije vi pričate? Sta se razmenjuje?

OLIVER IVANOVIĆ: Ne postoji model koji se može automatski preslikati na drugu teritoriju. Može samo da bude osnova za razmišljanje. Ja mislim da ovo neće biti kratak process, jer je u pitanju status i bez priznanja Srbije, status kao takav nije održiv, a to će još uvek da generiše nove tenzije. Posle, kao što sam rekao, to generiše stalnu tenziju i to onda skreće pažnju sa vitalnih tema, ali i od drugih važnih tema. Hiljadu puta sam čuo da je status kvo neodrživ, ja kažem da jeste. Nije idealno rešenje, ali je svakako bolje od lošeg rešenja. Loše rešenje generiše loše, to vam je kao neka

infekcija i stalno drži tenziju. Na teritoriji Balkana je to neodrživo i evropske integracije biće samo pojam, dokle god se mi bavimo unutrašnjim tenzijama i problemima, a na taj način problem se kapsulira na jednom delu teritorije, ali može da se proširi na druge teritorije. Izrazio sam se medicinski, iako nisam lekar. Kako bi bilo primenljivo, to mora da bude plod dogovora, plod visokog nivoa svesti političke elite, koja će sesti za sto, nazovimo mi to pregovarački, a može i kafanski. Kako god, ali nađimo neutralni format koji neće da povređuje nijednu stranu i da obe strane budu zaštićene. Nećemo mi ništa dobiti ako Vlada u Prištini padne i dođe neka slaba vlada, niti će Vlada Kosova dobiti nešto ukoliko padne srpska Vlada i dođe neka slaba vlada koja ne želi da razgovara. Dakle, interes je u potpunoj stabilnosti.

Najjače figure moraju biti za stolom i doneti teške odluke. Ništa nije lako. Kada je u pitanju kriminogeni faktor, on itekako utiče, samo pogledajte prištinsku štampu, a i beogradsku štampu. Meni je žao što moram da kažem, ali od kriminalaca treba nešto i da naučimo. Jako su dobro integrisani i oni dobro funkcionišu i treba tražiti isti princip. Oni su organizovani, inteligentni, brzo reaguju, a suprotstavlja im se veoma slab sistem i kad se to sabere, to je i razlog njihove uspešnosti, a multietničnost u kriminalu nije ništa novo i ja uvek kažem, kad nekom ukradu auto u Mitrovici, ne tražite ga u Raškoj, nego u južnom delu i obrnuto. Ukoliko se ukrade u južnom delu tražite ga na severu ili u Raški. Sistem treba da bude jači i uz međunarodnu asistenciju na taj način rešavati pitanja, a iskustvo iz multietničkog kriminala treba da nam bude primer da i mi možemo, samo nam treba dobra volja.

ILIR DEDA: Samo da vas podsetim, ne postoji jednostrana nezavisnost Kosova. Tu su bile SAD, Velika Britanija, Italija, Nemačka, Francuska i nezavisnost je proglašena u koordinaciji sa tim zemljama. Dakle, ne radi se ovde o tome da je skupština jedne zemlje odlučila sama, već je to došlo od najmoćnijih zemalja koje su podržale nezavisnost. Niste me razumeli kada sam rekao o čemu treba Beograd i Priština da razgovaraju. Ja sam rekao da su humanitarna pitanja prva pitanja, a što se tiče suprotstavljenih stavova oko statusa, vidite, da smo sada u 1945. godini mi bismo prvo rešavali status, a ne bismo razgovarali o tehničkim stvarima. Na Balkanu, Međunarodna zajednica se potrudila da nijedna strana ne dobije sve i ne izgubi sve. Kosovskom nezavisnošću Albanci nisu dobili sve, ali su jedina država koja ima građanski karakter, koja ima kakav takav multietnički karakter ustavom i zakonom, koja ima zastavu koja reflektuje taj karakter države, tako da nisu baš svi Albanci srećni ovom vrstom statusa. Kompromis je da nema ujedinjenja sa Albanijom, kompromis je da nema većine i manjine, nego da postoje samo etničke zajednice koje imaju ista prava. U nijednoj zemlji bivše Jugoslavije ne postoji takav karakter. Što se razmene teritorija tiče, mi živimo u vremenu kada ne postoji poverljivost informacija i sada je protok informacija veoma brz. To je pripajanje severnog dela od Ibra Srbiji u razmenu za pet, šest sela Preševske doline. To je bio stav gospodina Jeremića i to je odbijeno. Ja sam veoma srećan jer znam da neće biti razgovora oko podele Kosova i to je završena priča i treba da shvate politički akteri i u Srbiji i mi treba da krenemo dalje.

NOVINAR: Imam pitanje za gospodina Dedu. Pomenuli ste da još nije jasno o čemu će se razgovarati, ali da treba humanitarna pitanja razrešiti. U tom duhu, koliko Srbija

opstruira upravo rešavanje tih humanitarnih pitanja i koliko će oni biti efektivni? Isto pitanje za Ivanovića.

ILIR DEDA: Realno, niti naše, niti beogradsko rukovodstvo ne žele da rešavaju probleme, jer i Srbija i Kosovo su pod pritiskom Međunarodne zajednice da moraju da sednu i razgovaraju i pokazuju drugačiji imidž na Kosovu i da onda izgleda kao da mi insistiramo da rešavamo određena pitanja kao pitanja raseljenih, ekonomije i slično i to su sfere o kojima se može razgovarati. Treba naći i model za relaksiranje odnosa, jer ni Beograd ni Priština neće sami praviti dnevni red, već će biti prisiljeni na razgovor, a mi ćemo videti da li ćemo za pet godina imati drugačiju klimu i odnose. Može da se desi da Beograd promeni stav zbog Evrope, model dve Nemačke možda, jer Srbija nikada neće priznati nezavisnost Kosova, ali može da poboljša odnose sa Kosovom.

OLIVER IVANOVIĆ: Veoma je važno da za sto dođemo dobrovoljno, shvatajući potrebu razgovora, plašim se da ovo što je Ilir sada rekao i istina. Mi samo mislimo na taj pritisak Evrope, pritisak sveta. Ja ne iznosim svoje mišljenje sada, ali mislim da se tom mišljenju treba odupreti. Mi treba da razgovaramo zbog nas, a ne zbog političkog sveta. Da se ne zanosimo, ne može se startovati neiskreno. Tema će biti status, mi ćemo razgovarati o vodi, doći ćemo do statusa, pričaćemo o struji, doći ćemo do statusa... Dakle, nema laganja, tema će biti status. Da li od početka ili na kraju, ali tema je status. Kada kažemo tablice, opet ćemo doći do statusa. Sve je status u suštini. Moramo biti spremni da javnosti kažemo da ćemo naći najbolje rešenje, jer nas su odabrali i mi ćemo se boriti za njih. Nestabilnost samo donosi probleme. Mi možemo da krenemo sa humanitarnim problemima, ali nemojte misliti da ćete na pregovore doći sa zastavom, jer tamo se ide bez zastava. U suprotnom, završili smo priču. Govorimo o političkoj zrelosti, kako bi do pregovora došli, ali trenutno tu zrelost ne vidim. Ovde ja ne vidim tu zrelost, a Srbija oseća tu potrebu, ovde je još uvek euforija.. U regionalnim forumima, Kosovo nije sprečeno da učestvuje, ali u formatu koji ne narušava Rezoluciju 1244. Dakle, Kosovo može da učestvuje u CEFTA forumu, ali samo ako je sa njima predstavnik UNMIK-a. Za nas je bitno, to su trikovi da na mala vrata proturimo status, ali to nije zrelo. Status se ne sipa u traktor, niti se jede. Razmislimo o tome kako region ne treba da bude zatočen, već treba krenuti napred. Razgovori su potrebni jer su zaista potreba i zbog toga što ovde veliki broj ne radi. Ja sam na nekoliko međunarodnih skupova na tome insistirao. Treba nam koncept kako da barem kroz sezonu napravimo program o zapošljavanju u regionu. U suprotnom, imamo ozbiljan socijalni problem u čitavom regionu, ali je ovde on posebno naglašen.

NOVINAR: Za gospodina Ivanovića. Da li Srbija ima strategiju?

OLIVER IVANOVIĆ: Naravno da imamo strategiju, ali ja ne smem da je iznosim. O kakvim god pregovorima, tehničkim ili ne, treba da se razgovara ima stalna komunikacija. Jedan čovek, čije sam mišljenje usvojio, davnomi je rekao da mogu da se ne složim sa Redžepijem, koji je tada bio gradonačelnik Mitrovice, ali da moram da održavam kontakt i komunikaciju sa njim. Dokle god postoji komunikacija, nema nerešivih problema, a kada je nema, onda postoji mogućnost konflikta. Strategija je da se uđe u razgovore, i to neutralno i da se ne naginje ni na jednu stranu. Bitno je i da se

razgovori ne koriste za promovisanje jednog političkog koncepta, e onda se ide u politiku, a ne u vitalni značaj za stanivništvo.

NOVINAR: Pitanja za svu trojicu. Sve ste vi to lepo ispričali, ali šta predlažete. Gospodin Ilir je rekao i izneo lapsus na početku govora, rekli ste raseljeni Albanci, a verovatno ste mislili na nestale Albance, je li tako? Gospodin Ivanović je spomenuo kiparski model, a gospodin Vejevoda ga spomenuo kao zamrznut 40 godina, a mislim da je drugačije. Gospodin Deda je rekao da nema nikakve podele. E sada, šta vi konkretno predlažete? Kako vi vidite izlaz iz ovoga? Oliver kaže još 20 godina, ja neću biti živ, a moja deca hoće. Šta vi konkretno predlažete vladama?

OLIVER IVANOVIĆ: Da uđu u razgovore.

IVAN VEJEVODA: Naravno da bi bilo lepo da sva trojica ovde imamo odgovore i Oliver koji je u Vladi nema konkretan predlog, pa čak i oni koji su u Beogradu i Prištini, koji razmišljaju o nekim konkretnim scenarijima, jer ono što će biti rešenje će proizaći iz razgovora, za koje se nadam da će biti kraći, jer sada svet živi brže. Devedesetih smo mi trčali u šume, dok su ostali trčali ka NATO i EU i sada mi kasnimo i sada hvatamo korak. Nije banalno kad kažem da će to biti evropsko rešenje, jer Evropa ima niz ovakvih situacija u Severnoj Irskoj ili Južni Tirool. Možda neko pamti Šlezi Holštajn između Danske i Nemačke. Ima mnogo različitih i specifičnih izazova koji su našli neko rešenje. Svi sada istražuju Hong Kong, Kipar... Sve su to alatke iz radionice koje mogu da nam posluže. Svi od Vašingtona, pa na dalje, traže mogućnosti, a to mora da se pretvori u realnost. Postoje problemi o kojima smo razgovarali i koji su realni, kao pitanja nestalih, što je jedno bolno pitanje i to ne uključuju status, već mogućnost da se sazna gde su im nestali članovi porodica. Mislim da je to najjednostavnije rešiti, a u međuvremenu, neka se pitanja otkrivaju. Na kraju, kada rešimo vodu i struju, treba da rešimo i zajednički kriminal koji se pojavljuje na kraju i u privatizaciji. Živimo zajedno, komšije smo i hajde da vidimo gde nam je krajnja linija, jer kad uđemo u Evropu neće više biti linija. Oko 150.000 ljudi dnevno prođe Brankov most koji je nekada bio tvrda granica Otomanskog i Austrijskog Carstva. Ko o tome razmišlja? Na to ciljamo. Meni nije teško da vidim budućnost. Mi nećemo dovek imati granica i nadam se da ćemo to brzo rešiti i trgovati. Lako je videti daleku budućnost, ukoliko se ne osujetimo. Sad smo u situaciji blokiranja, sad je važna zastava, ali u nekom drugom trenutku, shvatićemo značaj nacionalnog interesa koji moramo da prevaziđemo bez odustajanja od principijelnog stava.

ILIR DEDA: Jedino uputstvo za moju Vladu je da odluči sama, da li želi da sedne sa Srbijom i ako sedne o čemu ćemo razgovarati. Najbolje je početi sa humanitarnim pitanjima i ako budemo čekali da Srbija prizna nezavisnost Kosova, onda možemo kaskati još dugo. Ali do tada videćemo da li će Srbija, u saradnji sa Prištinom, pomoći svom narodu i pomoći Kosovu da ide napred. Hvala.

Moderator: Hvala svima. Hvala na učešću.